

Zato se nam zdi tudi potrebno prositi nekatere čitatelje, naj sodijo milo, naj sodijo človeško. Naj bodo uverjeni, da nečemo nikogar pohujšati, nikogar žaliti, nikogar nič slabega naučiti. A o samih angeljih — žal — ne moremo pisati, ker so na zemlji tudi grešni ljudje. In če popisujemo kaj slabega, popisujemo tako in s tem namenom, da bi se

vsakdo ogibal takega zla tem lože in rajši.

Ali to pač lahko pojasni onim, ki se dadó poučiti, našo »omejenost« in značaj našega lista, saj smo govorili dovolj umevno. Nismo se pa ozirali na one razloge, katere bi lahko dobili iz pojma in namena umetelnosti, ker o tem smo že dovolj pisali.

O sedemletni lakoti za časa Jožefa egiptovskega.

(Spisal dr. F. Sedej.)

Dom in Svet« je prinesel v št. 6. t. 1. na platnicah med zanimivostimi tudi novico, da je Američan Wilbour »kupil kamen napisan z hijeroglifi, posebno tehtovit za egiptovskega Jožefa.« Dovolite, da ocenim in pojasnim vrednost najnovejšega staroeipčanskega napisa in pokažem, kaj nas sploh uče egiptčanski in arabski spomeniki o sedemletni lakoti, o kateri pripoveduje sv. pismo.

Najnovejši staroeipčanski napis, ki govori o sedemletni lakoti, bil je opazil že slavni egiptolog Henrik Brugsch leta 1853. na otoku Sehêl pri Asuanu (Syene), a zaradi previsoke lege, površne pisave in preobilne solnčne bleščobe ga ni mogel prepisati. Američan Wilbour ga je fotografoval in odtiske poslal prijateljem-učenjakom začetkom l. 1890. Tak odtisek tega spomenika je dobil tudi H. Brugsch ter ga tolmačil z obširnim komentarom v knjigi: »Die biblischen sieben Jahre der Hungersnoth nach dem Wortlaut einer altägyptischen Felsen-Inschrift von H. Brugsch, Leipzig 1891«; izdal ga je tudi učeni

egiptolog W. Dr. Pleyte v holandskem jeziku. Vsebina tega napisa je ta-le:

Faraon Toser (Tosertasis), kralj III. dinastije Manetonske, piše v 18. letu svojega vladanja Madir-u, svojemu namestniku v Nubiji, stanujočemu na otoku Elefantini pri Asuanu, ter mu bridko toži zaradi velike nesreče, da namreč Nil že sedmo leto ni poplaval Egipta. Žita nedostaje, staro in mlado trpi lakoto, velikaši ne vedó, kaj bi počeli, ker so vse žitnice prazne. Zato piše Faraon svojemu nubijskemu namestniku, naj bi zvedel, zakaj je že sedmo leto izostala poplava Nilova. »Povej mi — tako piše kralj — kje je izvir Nilov in kateri bog ali boginja je njegov zavetnik (patron) in kaka mu je podoba?« Namestnik Madir gre na faraonov dvor v Memfis ter kralju z vneseno besedo popiše izvir Nilov, namreč — kakor so tedaj mislili — dvoje izvirovih lukenj pri Elefantinskem otoku, in pové, da je plodonosni reki zavetnik bog Knub(is). Nadalje pripoveduje o bogastvu otokovem in njega bližini, namreč o dragih kamenih in plemenitih rastlinah. Faraon

je tako ganen in potolažen, da gre na opisani otok darovat nepoznanemu bogu. In bog Knub milostno pogleda pred sabo klečečega kralja ter mu reče: »Jaz sem božji zidar svetá (Knum), ki te je ustvaril. Moje roke so bile položene na-te, da bi sestavile tvoje telo in dale tvojemu životu zdravje. Jaz sem ti dal srce (t. j.: jaz sem ti udihnil dušo) ...¹⁾ Jaz ti hočem poslati vsako leto Nilovo poplavo in ta naj se posede po celi deželi ... S tako veledušno obljubo vzradovani kralj se hoče bogu Knubu hvaležnega skazati in mu obljubi, da mu bode dajal vse potrebne darove za službo božjo in za vzdrževanje duhovnikov pri tem svetišču poslujočih; zato ustanovi ustanovo, da se mora temu svetišču dajati desetina v okrožju 20 egipčanskih milj. H koncu zapové, naj ta odlok zapišejo na kamen in sicer na odličnem kraju otoka, da se ime kralja ohrani za vse večne čase.

Glavna vrednost tega napisa je v omenjeni sedemletni lakoti, ki je bila za časa nekega starodavnega faraona. Da ta kralj nikakor ne more biti taisti, za katerega vlade je Hebrejec Jožef v Egiptu živel, kaže že strašanski razloček časa, ki je med obema. Svetopisemski Jožef je živel v Egiptu okoli 1800.—1700. pr. Kr., a kralj Toser, v našem napisu omenjeni, je pred 3000 leti pr. Kr. ob Nilu vladal. Še manj pa je ta napis iz 18. leta omenjenega kralja, saj bi bil potemtakem najstarejši spomenik na celi zemlji!

Že Wilbour je opomnil v pismu do H. Brugscha, »da bi bila ta sedemletna

lakota mana za raziskovalce sv. pisma, ako bi jim ne kazilo veselja hijeroglifsko znamenje ladije = am, ki je malo prepozno za Jožefa.« Ne samo zlog pismeni, tudi jezik tega napisa kaže na ptolemejsko dôbo, ko se grški kralji, v Aleksandriji stolujoči, niso več brigali za svetišče Elefantinsko in njegovega boga. Tedaj se je duhovnikom tega svetišča slaba godila in niso imeli ob čem živeti. Zaradi tega so mislili, kako bi svojo staro pravico do desetine oživili. V ta namen so porabili staro legendo o sedemletni lakoti, katero je bila vzročila izostala poplava Nilova, ter so jo zvito prilastili starodavnemu kralju Toser-ju. To starinsko oblečeno pravico so potem dali na kamen vdolbsti kot svarilen opomin nehvaležnim, brezbožnim sovrstnikom. (Glej H. Brugsch, Steininschrift u. Bibelwort I. c. p. 88 sqq. Die biblischen sieben Jahre der Hungersnoth I. c. p. 2 sq. 159 sq.).

Iz vsega tega sledi, da razloženi napis pač nima tako imenitne vrednosti za zgodovino našega Jožefa, kakoršno mu prilastuje H. Brugsch in mnogi nevešči listi po svetu oznanjajo. Ako je napis avtentičen, o čemer se je v začetku zelo dvomilo zaradi mešane stare in novejšje hijeroglifične pisave, kar pa se dá lahko razlagati, če so ga egipčanski duhovniki še le za časa Ptolemejcev (3.—1. stoletje pred Kr.) sestavili, posnemaje staro-egipčansko pisavo¹⁾, tedaj sledi iz tega za gotovo samo to-le: da je živel še za časa Ptolemejcev spomin na neko izredno, sedemletno lakoto, ki je v starodavnih časih trla

¹⁾ Te besede zelo spominjajo na stvarjenje človeka, kakoršno popisuje sv. pismo. Celó te-le besede se nahajajo pri egipčanskih napisih: »Veliki živi Bog, ki je človeka upodobil in mu vdihnil v nosnice dih življenja«. Glej H. Brugsch, Steininschrift u. Bibelwort, Berlin 1891, str. 16.

¹⁾ Znano je, da dandanes tudi z napisi sleparijo in kupčujejo. Ne dolgo je bilo čitati po časnikih, da je neki Arabec ponarejal egipčanske mumije in te oslovske kože prodajal Evropejcem za drag denar. Tudi juda Rothschilda je bil namazal, pa blezo brez — škode.

Egipet in da je torej sedemletna lakota v Egiptu res mogoča.

Vse drugo je le kombinacija, samovoljno egiptovskemu Jožefu pripeta. Čudimo se, kako more sicer učeni in spretni, pa pregoreči in vetrnjaški egiptolog, kakoršen je H. Brugsch, dati svoji knjigi naslov: »Die biblischen sieben Jahre der Hungersnoth«, ko vendar v celem napisu ni ničesar izrečno bibličnega (svetopisemskega). Vrh tega je isti Dr. W. Brugsch v svoji zgodovini Egipta (*Geschichte Aegyptens*, Leipzig 1877, p. 246 sq.) trdil, da je našel svetopisemsko lakoto med napisi pogrebnega mesta El-Kab. Takrat (l. 1877.) je bil prepričan, da je ona mnogoletna lakota, ob kateri je neki plemenitaš Baba delil žito lačnim meščanom, bila oni in isti čas, ko je Jožef v Spodnjem Egiptu za vlade Apopi-ja (Apophis) iz dinastije kraljev pastirjev (Hyksos) gospodaril. In sedaj je Brugsch zopet »prepričan«, da se zgodovinska zveza tega napisa z egiptovskim Jožefom ne dá tajiti. Ko bi bili hudobni, očitati bi egiptologom, da je svetopisemska sedemletna lakota njih lakota in žeja, ki jih sili knjige pisati in na lahkovernost neukih ljudi grešiti.

Da je večletna lakota v Egiptu bila že večkrat, o tem govoré jasno stari in novejši spomeniki: a nespametno bi bilo vsako teh (vsaj starejših) imeti za ono, o kateri govori sv. pismo. Previdnost je sploh v znanstvu neobhodno potrebna, koliko bolj še v težkih svetopisemskih vprašanjih. — Egipet je pravi raj in zaloga žita, kadar ga namoči plodonosni Nil. In vendar ni dežele na svetu, v kateri bi lakota tako strašno divjala, kakor v Egiptu. Saj je Macrizi spisal celo knjigo o lakotah egiptovskih!

Dolgo je morala trajati ona lakota za časa XII. dinastije, o kateri pripove-

duje neki Amen-i, uradnik kralja User-tasena I. (Osortesen I.): »Nikdo ni bil nesrečen o mojem času, nikdo lačen v mojih dneh, tudi ne ob dneh lakote.« (Glej H. Brugsch *Geschichte Aegyptens* str. 130.).

V letih 1064.—1071. po Kr. je trajala lakota celih sedem let, kakor za časa svetopisemskega Jožefa. Kalif El-Mustansir Billah je takrat vladal, kakor piše R. S. Poole, *Ancient Egypt, Contemporary Review*, mars 1879, p. 751.

Strašna je bila lakota l. 596. (hedjre, arabske ère) ali l. 1199. (krščanske ère), katero živo popisuje Abd-Allatif v svojih »Zanimivostih egiptovskih«. Prebivalci na deželi so pribežali v večja mesta, večji del pa se je izselil v Sirijo, Magreb (severno zapadno Afriko), Hedjas in v Jemen. Kmalu se je lakoti pridružila še kuga. »Leta 596. (1199.) — piše omenjeni arabski zgodovinar — je reka (Nil) imela nečuvno nizko lego. Nasledek temu je bila strašna lakota, katero so spremljala nepopisljiva zla. Stariši so jedli svoje otroke, človeško meso je bilo v pravem pomenu besede navadno živilo; napravljali so je na razne načine; ljudje so govorili in poslušali o tem, kakor o navadni stvari. Lov na ljudi je postal pravi obrt. Večji del prebivalstva je izumrl. Tudi naslednje leto ni dosegla poplava (Nilova) potrebne višine in samo nižje zemlje so bile poplavljene. Ali tudi poplavljenih polj niso mogli posejati zaradi nedostajanja delavcev in semena, mnogotera pa so pokončali črvi, ki so snedli setev. One setve pa, ki niso bile tako pokončane, pognale so večinoma le suha stebila, ki so usahnila.« (Glej Hengstenberg: *Die Bücher Moses u. Aegypten*, Berlin 1841, p. 35. Vigouroux: *La Bible et les déconvertis modernes*. Vol. II. Paris 1881, p. 159 sqq.).

Rimski pesnik Ovidij govori celó o devetletni lakoti v Egiptu trajajoči:

Dicitur Aegyptus caruisse juvantibus arva
Imbribus, atque annos sicca fuisse novem.

Ovidius, De Art. am I, 647—648.

Pa dovolj! Dokazano je, da je v Egiptu sedemletna lakota že bila in da se torej ona, o kateri govori I. Mojzesova knjiga, sijajno potrjuje. Ime egiptovskega Jožefa, kakor sploh zgodovinska dejanja Izraelcev pa zastonj pričakuješ v staroegipčanskih spomenikih, ker Egipčanom pač ni prišlo na misel popisovati in proslavljati svoje sovražnike, ki so jim bili zaradi vere in pokolenja nagnusni in ki so jim zaradi znanih deset

šib božjih in poraza v Črnem Morju ostali v najslabšem spominu. Edino ime, ki spominja na Hebrejce, bilo bi Aperi(u), ki se večkrat nahaja na napisih, in katerega samoglasniki se očitno vjemajo s hebrejskim imenom: 'Tbri (Hebrejec). Ali ti naselniki, Aperi(u) imenovani, se omenjajo še po odhodu Izraelcev iz Egipta, kateri se je vršil, kakor dandanes v obče mislijo, za vlade Menephthe, sina slavnega Ramzesa II. Vsekako je treba čakati, da se stvari razjasnijo s pomočjo novih spomenikov in da se egiptologija, ta najnovejša znanost, utrdi. Do tedaj pa nam je biti jako opreznim!

O slovenskih gimnazijah in njih letošnjih izvestjih.

(Poroča V. B.)

Rabeč v naslovu izraz »o slovenskih gimnazijah« moramo pač priznati, da ta izraz je evfemistiški; zakaj pravem pomenu besede slovenskih gimnazij ni, in sam uradni izkaz pozna pač nemške, češke, poljske, laške, rusinske in srbo-hrvaške gimnazije, slovenskih pa ne. (Prim. »Verordnungsblatt« z dné 1. junija 1891, str. 127). Tudi utrakvistike imamo samo tri; te so: višji gimnaziji v Ljubljani in Novem Mestu in pa nižja v Ljubljani. Vse druge v slovenskih pokrajinah obstoječe gimnazije se razlikujejo samo v tem od čisto nemških gimnazij, da je na njih slovenščina odnosno ali pogojno obvezni predmet, t. j. obvezni predmet za tiste dijake, katerih materinščina je slovenščina. Semkaj štejemo gimnazijo celjsko, mariborsko, ptujsko (nižja gimnazija deželna), celovško, beljaško, kočevsko (n. gimn.)¹⁾, goriško, puljsko (ima samo

dva razreda in pripravljalni tečaj) in tržaško državno; pridejati nam bi bilo še I. državno gimnazijo v Gradcu in nižjo gimn. v St. Pavlu na Koroškem; na le-tej je slovenščina samo prost predmet. V nekakem izjemnem stanju je mariborska gimnazija, na kateri se v prvem in drugem razredu nekateri predmetje poučujejo slovenski — za poskušnjo, a na puljski gimnaziji je samo laščina pogojno obvezni predmet, hrvaščina in slovenščina pa niti prosta predmeta nista bila. Sicer je pa naravno, da na novoustanovljeno gimnazijo v Pulj ne bode zahajalo toliko Slovencev, kot jih je na razpuščeno gimnazijo v Pazin; po letopisnem izkazu je bilo med 90 dijakov (toliko jih je ostalo od 107 vpisanih do konca leta) samo 11 Hrvatov in 2 Slovencev poleg 11 Nemcev in 66 Lahov.

Oglejmo si še ostalih slov. gimnazij statistične razmere z ozirom na narodnost.

¹⁾ Po najnovejšem razpisu filološkega učnega mesta za kočevsko nižjo gimnazijo je dvomno, ali spada kočevska gimn. semkaj; zakaj v dotičnem razpisu deželnega šolskega sveta kranjskega z

dné 24. junija l. l. se zahteva samo izpit iz klasične filologije z nemškim učenim jezikom.

Opazka uredn.